

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ความหลากหลายทางชีวภาพมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์และต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตและความสำคัญในระบบนิเวศความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่ตกอยู่ในสภาวะถูกคุกคามอย่างหนัก การปกป้องรักษาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่เกษตรให้กลับคืนมาจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชน และชุมชนนั้นต้องมีแผนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ที่สามารถนำไปปฏิบัติให้เห็นผลได้

การศึกษาความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต จึงเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการอย่างเร่งด่วน เนื่องจากปัจจุบันกำลังถูกคุกคามจากกิจกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหลากหลายของชนิดพันธุ์นก เนื่องจากนกเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญ มีประโยชน์ในด้านระดับความงามตามธรรมชาติ คุณค่าทางด้านจิตใจ และคุณค่าทางด้านนันทนาการ นกหลายชนิดช่วยกำจัดแมลง ตัวหนอน และศัตรูพืช บางชนิดช่วยผสมเกสรดอกไม้ และกระจายเมล็ดพันธุ์พืช (โอภาส ขอบเขตต์, 2539) นอกจากนี้แต่ละชนิดจะมีการปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตได้ในพื้นที่และสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน ถิ่นที่อยู่อาศัยของนกจะเป็นตัวบ่งชี้สภาพพื้นที่และสิ่งแวดล้อม เช่นหากมีจำนวนและชนิดนกมากแสดงว่าคุณภาพสิ่งแวดล้อมดี (ทวี หนูทอง, 2526 อ้างอิงใน โกเศศ รัตนะ, 2543) การศึกษาความหลากหลายของชนิดพันธุ์นกในสภาพธรรมชาติ จะให้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาด้านนิเวศของถิ่นที่อยู่อาศัย และการจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

นกมีความหลากหลายชนิดพันธุ์มีจำนวนประชากรสภาพถิ่นอาศัยและพฤติกรรมการดำรงชีวิตต่าง ๆ กันเป็นได้ทั้งพวกนกประจำถิ่น (residents) ที่มีการกระจายตัวในแหล่งอาศัยหากินประจำตามสภาพท้องถิ่นและเป็นพวกนกอพยพย้ายถิ่น (migrants) และมีการเปลี่ยนแปลงแหล่งอาศัยหากินไปตามฤดูกาลและอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นฝูงขนาดใหญ่ในแหล่งเดียวกันมีบทบาทหน้าที่ทางนิเวศ (ecological niches) ในทุกระดับของผู้บริโภคในโซ่อาหาร (food chain) ทั้งกลุ่มนกกินพืช กลุ่มนกกินเนื้อ กลุ่มนกกินทั้งพืชทั้งเนื้อสัตว์นกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพืชและสภาพสังคมพืช ซึ่งเป็นดัชนีบ่งชี้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศนั้นเป็นผลให้นกมีความอ่อนไหว (sensitivity) ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมพืชได้เด่นชัดและรวดเร็วแต่ก็มีความสามารถในการปรับตัว (adaptability) ต่อสภาพสังคมพืชที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีเช่นกันประกอบกับนกส่วนใหญ่เป็นพวกหากินตอนกลางวัน (diurnal feeders) มีพฤติกรรมชอบแสดงตัวและส่งเสียงร้องในการสื่อสารระหว่าง

กันทำให้สามารถศึกษาจากการพบเห็นตัวและได้ยินเสียงร้องโดยตรง (direct survey) ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น จึงมีคุณสมบัติเป็นดัชนีชี้วัดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศได้เด่นชัดดีกว่าสัตว์จำพวกอื่น โดยเฉพาะชนิดพันธุ์นกเด่น (dominant birds) ที่ปรากฏในสังคมถิ่นอาศัยนั้นๆ นำมาใช้เป็นตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมและการฟื้นฟูเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของระบบนิเวศได้ดีที่สุด

พื้นที่การเกษตรเป็นพื้นที่สำคัญของมนุษย์และเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรสัตว์บกและสัตว์น้ำ และยังเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ สำหรับพื้นที่ อ.สิงหนคร พบว่า มีการทำนาข้าวและพืชไร่สวนผสมในบริเวณนี้จึงเป็นแหล่งอาหารของนกเป็นจำนวนมาก ดังนั้นพื้นที่เหล่านี้จัดว่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกนานาชนิด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษานกไม่ว่าจะเป็นนกประจำถิ่นหรือนกอพยพมาจากถิ่นอื่นที่เข้ามาใช้ประโยชน์พื้นที่เกษตรและได้ข้อมูลเหล่านี้ในการวางแผนทางการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากนก โดยจะศึกษาถึงความหลากหลายของชนิดพันธุ์นกและความสัมพันธ์ของนกต่อพื้นที่เกษตรในฤดูกาลอพยพ ศึกษาข้อดีและข้อเสียของนกต่อพื้นที่เกษตรในช่วงฤดูกาลอพยพและเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของนกอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับวิถีชุมชน โดยการเก็บข้อมูลจากชุมชน เจ้าของพื้นที่ประกอบการวางแผนในการอนุรักษ์ ในการศึกษาครั้งนี้เป็นประโยชน์คือ ได้รู้จักธรรมชาติมากยิ่งขึ้นและได้รับความรู้เกี่ยวกับนกและยังได้ทราบถึงข้อดีและข้อเสียของนก นอกจากนี้ยังทราบถึงปัญหาของประชาชนที่ทำการเกษตรอีกด้วย ดังนั้นการศึกษาถึงความหลากหลายของชนิดพันธุ์นกและความสัมพันธ์ของนกต่อพื้นที่เกษตรในฤดูกาลอพยพ จึงเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการวางแผนการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของนกอย่างยั่งยืนและเป็นประโยชน์ในการศึกษาครั้งต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหลากหลายของชนิดพันธุ์นกในพื้นที่เกษตรช่วงฤดูกาลอพยพ
2. เพื่อศึกษาข้อดีและข้อเสียของนกต่อพื้นที่เกษตรในช่วงฤดูกาลอพยพ
3. เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของนกอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับวิถีชุมชน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงความหลากหลายของชนิดพันธุ์นกในพื้นที่เกษตรช่วงฤดูกาลอพยพ
2. ทราบถึงข้อดีและข้อเสียของนกต่อพื้นที่เกษตรในช่วงฤดูกาลอพยพ
3. ทราบถึงแนวทางในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของนกอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับวิถีชุมชน